

CECHY MYŚLENIA FILOZOFICZNEGO

Myślenie filozoficzne powinno odznaczać się następującymi cechami, na które spróbujemy wskazać¹. Jest to (ma to być) myślenie:

1) prawdziwościowe, obiektywistyczne: dążące (jak tylko to możliwe) do poznania **prawdy obiektywnej**, (możliwie jak najbardziej) niezależnej od naszych subiektywnych i względnych uwarunkowań.

2) Myślenie filozoficzne powinno też być bezinteresowne.

Co to znaczy, że myślenie filozoficzne jest (powinno być) bezinteresowne?

„Filozofia” znaczy „umiłowanie mądrości”. Umiłowanie, a więc miłość. Prawdziwa miłość zawsze jest bezinteresowna. „Kocha się za nic. Nie istnieje żaden powód do miłości” /Paulo Coelho/. Kochamy kogoś, bo jest, a nie za coś. Filozofia, warto powtórzyć tę prawdę, też jest rodzajem miłości - jest bezinteresownym **umiłowaniem** prawdy. Filozof to człowiek, który kocha prawdę dlatego, że prawda jest, a nie za to, że przynosi zyski, korzyści, procenty na koncie od kapitału. Filozof to człowiek, który szuka prawdy dlatego, że ją kocha (bezinteresownie).

Filozofia powstała wtedy, kiedy bezinteresowną wiedzę zaczęto cenić bardziej niż praktyczne umiejętności i doraźne, wymierne korzyści. Zajmowanie się filozofią może okazać się także korzystne, ale korzyść nie powinna być bezpośrednim celem zajmowania się filozofią. Celem tym powinno pozostać zawsze poszukiwanie prawdy, umiłowanie mądrości.

Filozofia to prymat *logosu* (gr.) - rozumu teoretycznego - *theoria* (łac.) nad *praxis* - umiejętnościami praktycznymi.

3) Racjonalne, to znaczy: **a) logiczne, niesprzeczne; b) jasne, zrozumiałe** – wtedy mówimy, że jest ono „intersubiektywnie komunikowalne”, **c) poprawnie uzasadnione, wsparte odpowiednimi argumentami;**

4) rozumiejące.

„Rozumienie” w sensie filozoficznym (filozofii klasycznej) oznacza szukanie pierwszych zasad bytu: pytanie o **istotę**, o **cel**, o **przyczynę** wszelkich przyczyn. celu (celowościowej struktury bytu, rzeczywistości, wszystkiego co istnieje).

Filozofowie od początku szukali ukrytej jedności, jednej prostej, niezmiennej zasady, przyczyny – gr. *arche* - za zasłoną zmiennych, złożonych, wielorakich zjawisk. Takie dążenie widoczne jest bardzo wyraźnie u jońskich filozofów przyrody – Talesa, Anaksymandra, Anaksymenesa, Heraklita.

A oto dalsze cechy myślenia filozoficznego. Ma to być myślenie:

¹ Wyczerpanie jest przykładowe i nie obejmuje wszystkich cech, które można przypisać myśleniu filozoficznemu.

6) twórcze - cechy myślenia twórczego to m.in.: przełamywanie schematów, patrzenie na rzeczywistość (problem) z różnych punktów widzenia (wielospektowość, wieloperspektywiczność), myślenie skojarzeniami...;

7) abstrakcyjne (posługujące się pojęciami najbardziej ogólnymi).

Język filozoficzny, myślenie filozoficzne obfituje w pojęcia abstrakcyjne. Takimi pojęciami są np.: *byt/nicość, prawda/fałsz, dobro/zło, piękno, istota, materia, forma, przyczyna, cel, rozum, myślenie, sens, nauka, prawo (nauki), zasada, ilość, jakość, relacja, ...* .

Mnogość przykładów pojęć abstrakcyjnych możemy również znaleźć w świecie matematyki, np: *liczba, funkcja, całka, zbiór, relacja, równość* (relacja równości, zapisywana znakiem „=”), *większość* (relacja opisywane przy pomocy zwrotu „x jest większe od y”), *mniejszość* (relacja opisywane przy pomocy zwrotu „x jest mniejsze od y”),

A oto kilka przykładów pojęć abstrakcyjnych z nauki (dziedziny) prawa: *sprawiedliwość, prawo, norma (prawna), przepis (prawny), kodeks, zbiór przepisów, roszczenie, dług, wierzytelność, zastaw, hipoteka, sankcja, kara ...* .

Również inne ważne sfery życia człowieka nie dadzą się opisać bez udziału pojęć abstrakcyjnych. Ważnymi pojęciami służącymi do opisania doświadczenia człowieka są np. takie pojęcia, jak: *miłość, wierność, cierpienie, życie, śmierć, wieczność, nieskończoność, Bóg, ...* .

Kończąc przykładowe wyliczenie szeregu pojęć abstrakcyjnych, należy zwrócić uwagę na fakt, że oznaczają one przedmioty, stany rzeczy, relacje [to też są przykłady pojęć abstrakcyjnych], które w jakiś sposób istnieją, choć istnieją inaczej niż przedmioty konkretne, jakimi są np. *ten oto pies, ta oto ławka, ten oto stół, ten oto człowiek*. Uwaga ta wydaje się zasadna, gdyż w języku potocznym zdarza się napotykać wyrażenie „czysta abstrakcja” na oznaczenie czegoś nierzeczywistego, wydumanego, i niezrozumiałego.

W języku filozoficznym „pojęcia abstrakcyjne” to pojęcia o najwyższym stopniu ogólności, oderwane od rzeczy konkretnych. Ale właśnie dzięki pojęciom abstrakcyjnym, najogólniejszym możemy zrozumieć świat bytów (rzeczy) konkretnych, postrzegalnych zmysłowo.

W języku potocznym „abstrakcyjny” znaczy często „niereczywisty”, „oderwany od rzeczywistości”. W słowniku filozoficznym „abstrakcyjny” nie znaczy „niereczywisty”, „nierealny”, „nieistniejący”. To, co oznaczają pojęcia abstrakcyjne, istnieje, ale istnieje inaczej (w inny sposób) niż rzeczy jednostkowe, konkretne, poznawalne zmysłami.

Pojęcia abstrakcyjne oznaczają przedmioty, które istnieją rzeczywiście, istnieją naprawdę (nie są czymś nierzeczywistym), i dają się poznać, ale nie za pośrednictwem zmysłów. Można za to starać się je zrozumieć, pojąć rozumem. Jeśli jakiś przedmiot jest poznawalny przez rozum, intelekt, to mówi się wtedy, że jest on *inteligibilny*.

Tak więc, np. **rozum, sens, miłość**, są to rzeczywiste stany rzeczy. Ale pojęcia służące do ich opisu, takie jak „rozum, „sens”, „miłość” (pojęcia zapisujemy w cudzysłowie, by je odróżnić od rzeczywistych stanów rzeczy) są abstrakcyjne. Stany rzeczy, które te pojęcia oznaczają istnieją, i są inteligibilne (poznawalne intelektem, rozumem), choć nie są to z pewnością byty konkretne, jednostkowe, postrzegalne zmysłowo. Rozumu, także swojego, nikt jeszcze nie widział, choć na pewno każdy sądzi, że go posiada.

Rozsądek [rozum] jest to rzecz ze wszystkich na świecie najlepiej rozdzielona, każdy bowiem sądzi, że jest w nią tak dobrze zaopatrzony, iż nawet ci, których we wszystkim najtrudniej jest zadowolić, nie zwykli pragnąć go więcej niż posiadają /Kartezjusz, Rozprawa o metodzie/.

8) Myślenie filozoficzne jest aporetyczne.

Aporia (gr.) – trudność, problem. Myślenie filozoficzne jest aporetyczne, to znaczy nie boi się problemów, trudności, nie ucieka przed nimi. Traktuje je jako wyzwanie, jako zachętę. Impuls do szukania prawdy i do myślenia.

9) autorefleksyjne.

Autorefleksja to refleksja nad własnym myśleniem, to myślenie o myśleniu. Myślenie autorefleksyjne to myślenie o myśleniu (a nie o rzeczywistości, o świecie istniejącym „na zewnątrz” - poza myśleniem, poza umysłem). Filozofia nie tylko poznaje rzeczywistość zewnętrzną wobec podmiotu poznającego, ale poznaje też samą siebie, myśli o samej sobie.

Przykładem takiego myślenia o myśleniu jest czytany właśnie przez Ciebie tekst „Cechy myślenia filozoficznego”.

10) Myślenie filozoficzne jest też dialogiczne, prawda, która jest celem poznania filozoficznego i naukowego, rodzi się w dialogu, ruchu myśli, dyskusji, wymianie zdań, argumentów. Metodą poznania w filozofii i nauce jest więc dialog.

Zadania dla ucznia

1. Wyjaśnij znaczenie pojęcia „abstrakcyjny” korzystając ze słownika, encyklopedii lub innego wiarygodnego źródła.

2. Które z podanych przykładów są (podkreśl je), a które nie są (nie podkreślaj) pojęciami abstrakcyjnymi:

koń, drzewo, piłka, skała, prawo, sprawiedliwość, nauka, filozofia, trójkąt prostokątny, Trójkąt Bermudzki, prawda, Królowna Śnieżka, królowa Elżbieta II, Napoleon.

3. Podaj własne trzy przykłady pojęć abstrakcyjnych.